

Članak, O nekadašnjem bačvarskom zanatu i jednom majstoru „stare garde“, objavljujemo zahvaljujući velikoj ljubaznosti gospođe Milene Vrbaški, kustosa Galerije „Matrice srpske“, kojim prenosimo kazivanja njene majke, Nadežde Gojković – Vesković, objavljenom u sremskokarlovачkom časopisu „Krovovi“ 27. marta 2006. godine, a „u počast svome ocu posle 117. godina od rođenja našeg dobrog, velikodušnog, plemenitog roditelja i neprevaziđenog majstora bačvara Slavka Veskovića“.

Nadežde Gojković – Vesković (1923-2007), srednja kći Slavka Veskovića, magistar šumarstva u penziji, precizno i jasno izdvojila je svoja detinja sećanja puna ljubavi i divljenja na svoga oca, poslednjeg sremskokarlovачkog bačvara, samo godinu dana pre smrti.

Zbog mnoštva zanimljivih podataka i kvaliteta napisanog, ovaj tekst, dozvolom gospođe Milene Vrbaški prenosimo u celini.

Naše žizni proljeće je kratko,

Znojno ljeto za njime sljedeće,

Smutna jesen i ledena zima;

Dan za danom vjenčaje se tokom

Svaki našom ponaosob mukom:

Nema dana koji mi želimo,

Nit' blaženstva za kojim čeznemo.

Petar Petrović Njegoš

„Luča mikrokozma“ 101-107

„Dok sam odrastala nisam ni bila svesna koliko sam naučila o zanatu svoga oca. Zima kuca na moja vrata, a uspomene na proleće sve su življe. Dugo sam ih čuvala u sebi. Pitam se, imaju li i javnu vrednost? Čekajući odgovor, pripovedam...

Moj otac, Slavko Vesković, bio je bačvar. Rođen je 27. marta 1889. godine u Beočin-selu, od majke Eve i oca Dimitrija. Imao je još starijeg i mladeg brata. Svi su oni, još kao deca, ostali bez oca koji je stradao nesrećnim slučajem. Samohrana majka se uskoro preudala, a Slavko je sa svojih desetak godina pomagao u poslovima. Najteže mu je u jesen padala pudarina, kada je lupanjem i udaranjem u praznu kantu noću plašio lisice, a on sam se plašio i lisica i mraka. Želeo je i molio mater da ga odvede kod nekog majstora da izuči zanat. Ona se odlučila, a moj otac je imao sreću da ga primi bačvar (pinter, Faßbinder) Franc Bauer, koji je imao uhodan posao i kuću spratnicu *vis-à-vis* Matice srpske u Novom Sadu. Moj otac je bio vredan, pošten, poslušan, zahvalan i ostao je u toj kući sve vreme dok je učio zanat i položio majstorski ispit. To su uostalom morali da učine i majstorova dva sina, koji su pored zanata stekli i diplome mašinskih inženjera. Moj otac je pored majstorske diplome u toj kući stekao dobro građansko vaspitanje, čime smo se mi (nas četvoro dece) ponosili, ne zapostravljajući ni ideo naše mame, Angeline, koja je potomak nekada poznate porodice Andrijević iz Rume. Godine 1909. moj otac se vratio u selo i otvorio samostalnu bačvarsку radnju. Kasnije je morao da odsluži vojni rok (bio je u pontonjerskoj školi u Karlovcu, gde su mu posle mnogo godina kasnije bili i sin i unuk). Zatim je buknuo Prvi svetski rat i on odlazi u Galiciju, u zarobljeništvo u Rusiju. Zatim se vraća u

Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, sve skupa u trajanju od sedam godina.

U Rusiji je radio kao bačvar u fabrici špiritusa u Penzi (oko 1.000 km jugoistočno od Moskve). Uveče je odlazio u logor. Za vreme Boljševika usput je kupovao od poznatih seljaka namirnice, delio sa svojim zemljacima, a takođe je nekada počastio i jednog „gospodina zubara“ iz Austrije. Zahvaljujući tom čoveku, dobio je isprave pomoću kojih je relativno rano napustio Sovjetski savez, jer je Austrijanac još u logoru bio povezan sa novom vlašću. Pored dozvole za odlazak, preuzeo je obavezu da ponese propagandni materijal, koji je bacio čim je prešao granicu Poljske. Pre prelaska mađarske i naše granice bio je ubačen na samo jednu noć u baraku sa tifusarima, sa stražarom ispred ulaza. Simptome oboljenja osetio je već kada je stigao u Novi Sad. Lekar kojem se obratio preporučio mu je odlazak u bolnicu, no Slavko nije to htio, jer je bio na domaku kuće. Krenuo je pešice, ali već od Kamenice nije mogao dalje. Seo je pored jarka uz ivicu puta. Prepoznao ga je jedan Beočinac i odvezao čezama u selo. Bolest je potrajala, ali ga je izlečio, lekar Jevrejin, iz Beočinske fabrike cementa. Bolest nije ostavila nikakave posledice na njegovo zdravlje. Nakon ozdravljenja, još u krevetu, tražio je od svojih ukućana da mu donesu njegov vojnički sanduk. Oni su ga ubedili da u sanduku nema ništa, u stilu: „jedva smo čekali da nešto doneseš, sve smo pokupili“ i verovali su da Slavko još bunca. Na kraju su mu doneli prazan sanduk, a on je onda iz duplog dna izvadio zarađene i uštedjene carske rublje. Nakon ozdravljenja rublje je zamenio i počeo da radi svoj zanat i ubrzo se oženio. Bili smo deca, o tome se pred nama nije govorilo, no kasnije smo doznali da je našeg tatu našla Ruskinja iz Penze. Bila je učiteljica, izrađivala je venecijansku i druge čipke. Posle kraćeg boravka kod naše tetke u Boljevcima, otišla je u Belgiju.

Pored redovnog posla u sezoni, moj otac je zimi unajmljivao vične tesare duga (dužica) Slovence, koje su zvali Kranjci. Uz njih je moj otac naučio i taj posao. Zakupljivao je parcele dubećih hrastova u Grgurevačkoj šumi, koje su posle seče Kranjci tesali „po žici“, tj. vlaknima, na duge razne veličine. Sećam se kula ili piramida unakrsno složenih duga, koje su se sušile i bile polazni materijal za razne proizvode (burad, kace, vandle, kante, ručke, putunje, levak, čabrice, čture i sl). Nažalost, jednom je zakupio veći kompleks šume, a drvo je bilo uvrnuto (torziono) što se spolja nije videlo. Ono nije moglo da se cepa po žici, te ga je moj otac prodao kao ogravno i pri tome doživo materijalni krah. Prodao je dve kuće i dva mlada vinograda i doselio se u Karlovce (mada ga je mama nagovarala da se odselimo u Južnu Ameriku, tj. Argentinu. U Mendozi je tada živeo očev kolega Ilija Pokrajac).

Ubrzo se pokazalo da je Slavko Vesković dobar majstor. Bio je cenjen i imao je dosta posla u zavisnosti od rodnosti godine. Van sezone radio je uglavnom u tvornicama sirčeta i kožarama (kace za štavljenje) u Novom Sadu, Petrovaradinu, Rumi, Petrovgradu i dr mestima. Drugi svetski rat ga je zatekao u Dušanovcu kraj Skoplja, gde je industrijalac Nikolić iz Beograda podizao svoju sirčetanu. U godinama Drugog svetskog rata moj otac je radio isključivo u Karlovcima (sa kraćim prekidima: zatvor i logor Jasenovac). S druge strane to su bile godine

rodnih vinograda sa mnogo bačvarskog posla. Radionica – verkštet (*Werkstatt*) nalazila se u Železničkoj ulici br.13 (kao i kuća u kojoj smo živeli) a graničila se s jedne strane sa parkom i dvorcem barona Josifa Rajačića koji nikada, kao ni ostale komšije, nije protestovao, što moj otac pravi buku, a to je nekada bilo od ranog jutra do kasne večeri. Te zgrade su srušene i seamdesetih godina XX veka je na tom mestu podignut Dom zdravlja.

Očeva radionica je bila dobro opskrbljena raznim većim spravama i alatima. Kompletno smo je prodali Muzeju grada Novog Sada i danas se nalazi na Petrovaradinskoj tvrđavi. Nažalost, popis nemam, ali su gotovo svi nazivi inventara na nemačkom jeziku, kao što su i sva sečiva bila od prvoklasnog austrijskog čelika i služila doživotno. Sečivo alata je povremeno oštreno na velikom tocilu, a finoća reza se postizala naknadnim trenjem o komad ahata, koji se držao u šaci. Kustos zbirke starih zanata Muzeja grada potvrdio je da je očev alat i danas u perfektnom stanju, spremjan za upotrebu. Sve drvene delove moj otac je napravio sopstvenim rukama, vajarskom veštinom, tako da se pored toga što dobro leže u ruci, ističu i lepotom oblika. Po mom sećanju od većih sprava tu je bio verpang (die Werkbank). To je bila klupa sa prorezom kroz koji je bila umetnuta vertikalna gredica sa glavom i pri osnovi sa papučicom. Opkoračivši tu klupu i pritiskom na papučicu učvršćivala se glavom gredice neobrađena duga, koja je svojim drugim krajem nalegala na prsa majstora, a on bi maklјicom (pravom ili polukružnom) tanjio dugu, tako što je duga na oba kraja ostajala deblja (da bi se tu kasnije urezao žljeb za dno). Pri tome je obavezno pripasivo kožnu kecelju, šurc (der Schurz). Iza ovoga je sledilo vertikalno slaganje vrhova duga u obruč, što se gore pritezalo metalnim štipaljkama, dok su donji delovi duge bili razmaknuti. Duge su bile opasane čeličnim užetom koje se pritezalo tzv. cugom (Zug). Unutar bureta ložena je vatra, a tople duge su se vlažile krpom. Odozgo su se prema krivljenju duga postepeno nabijali obruči do sredine ispuštenja, odnosno sastava. Na isti način se obrađivala i druga polovina. Takvo bure se onda rušilo, a svaka duga se obrađivala na položenom velikom hoblu (der Hobel –strug, blanja, rende), koji se zvao štospang (Stoßen, die Bank). Tu se obema rukama u sagnutom položaju duga fino obrađivala, tanjili se krajevi, dok je sredina ostajala šira u zavisnosti koliko je posuda trebalo da bude pupčasta. Ispod noža je ispadalo tanko, uvrnuto iverje. Stepen zakrivljenosti duge određivan je drvenim zakrivljenim lenjirima raznih veličina. Posle te fine obrade sledilo je sastavljanje duga gvozdenim obručima, koji su srazmerno veličini posude bili razne širine, debljine i obima. Posle izjednačenja svih duga po visini (testerom) pravio se uski žljeb u koji se umetalo dano (dno). Za to se koristio polukružni hobl sa uskim sečivom, tzv. kimhobl (die Küm). U urezani žljeb (utore) stavljalo se dno pomoću gvozdene poluge razdeljene na dva polukružna dela (u vidu velike potkovice) na vrhu sa zubcem. U sastave između duga i dna stavljao se uzdužno rasečen suv rogoz. Specijalnom burgijom prvorao se otvor za čep. Na velikim buradima tzv. "ardovima" stavljala su se vratanca kroz koja je mogao da se provuče mršaviji čovek, da bi oprao ardov. Ocu je pri radu često pomagao sin Petar, dok smo nas tri sestre, Vidosava, Nadežda i Draginja, okretale tocilo pri oštrenju alata. Na kraju je bure nošeno da mu se izmeri zapremina, koja se određivala u litrima sa jednom decimalom i obeležavala usijanim žigom. To se zvalo baždarenje.

U bačvarskoj radionici moga oca veće mesto je zauzimala tezga sa ugrađenim debelim drvenim

vijkom za pritezanje. Drvena duga i uska kutija je služila za parenje ručki za kante i posebno drveni ram za njihovo savijanje. U više veličina nalazio se "cug" sa čeličnim užetom. Od alata srednje veličine bile su: testere, sekre, bradve, makljice, drveni i gvozdeni šestari (cirkle), burgije, tocilo, nakovanj, drveni panj. Od sitnijeg alata tu su bili razni hoblovi, čekići, drveni zakrivljeni lenjiri raznih veličina. Za nabijanje obručeva upotrebljavao se tzv. sechamer koji je do polovine bio od drveta (da bi se ublažio udarac metalnim čekićem po njemu), a od polovine je bio od metala sa uskim žljebom koji je nasedao na obruč. Kada se sastavljaо obruč, koristio se probojac (der Durchschlag) kojim se prvo pravio otvor, a zatim se tu stavljala nitna (das Niet). Razni štemajzli služili su između ostalog za rezbarenje i izradu bareljefa.

Još dok je učio zanat, moj otac je napravio burence zapremine dva litra, okovano obručima, sa dve alke kroz koje se prodenuo kaiš, i koje smo nosili na izlet. U bareljefu burenceta tata Slavko je upisao svoje ime, čašu i zdravicu, sve ćirilicom. Burence smo poklonili muzeju u Karlovcima.

Svoje remek-delо izradio je pred Drugi rat. Novosadske novine su u broju 35 od 8. avgusta 1936. godine objavile članak da je u Novom Sadu u fabrici sirćeta, vlasnika Simona Rajnera izrađeno najveće bure u našoj državi i da ga je izradio "poznati naš bačvar iz Sremskih Karlovaca, gospodin Slavko Vesković". Ono što nije pisalo u tim novinama bilo je usmeno saopštenje stručnjaka, koji je došao iz Hamburga da montira uređaj, mehanizam za mešanje bukovog iverja i alkohola, da bi se brzim postupkom proizvelo sirće. Monter je htio da se kladi sa mojim ocem da će kaca curiti jer do tada nije bilo poznato da se duge mogu nastavljati uzdužno. Taj precizan posao uradio je moj otac (užljebio je duge jednu u drugu, po visini, da bi kaca bila željene zapremine). Monter je takođe rekao da je to bure treće po veličini u svetu. Kaca je bila zapremine jedanaest vagona, tj. 110 000 litara. Naravno da ni jedna kap tečnosti po instaliranju bureta iz njega nije iscurila. Taj očev rad nije bio samo majstorko delo već i umetničko. Kaca je bila smeštena delom pod zemljom, tj. u betonom ozidanom prostoru, a na jedinoj sačuvanoj slici, može se videti samo njen nadzemni deo. Obručevi te kace bile su šine za prugu a pritezale su se zavrtnjima (šrafovima). To je bila jedinstvena fabrika sirćeta, a nalazila se kraj stambenog objekta kuće Rajnerovih, na uglu Temerinske i bivše Kamberove, sada Ulice Jovana Cvijića u Novom Sadu.

Slavko Vesković je posle pedeset godina radnog staža dobio penziju, a upokojio se u 80-toj godini (1969.) povredivši glavu okliznuvši se na zaledenoj površini. Inače je bio čeličnog zdravlja. Stradao je približno na isti način kao njegov otac u mladosti.

U Karlovcima i okolini trebalo bi da ima još buradi i posuda koje je moj otac pravio i popravljao, ako se tim posudama pravilno rukovalo (čuvalo od buđi, truleži, rasušivanja, zardalih obruča i sl.).

Na kraju bih spomenula neke cenjene i dobre mušterije moga oca. To su bili: Katica i Josim Popović-Smotra, Profesor Janković-Šoma, apotekar Paja Štraser, pravnik Branko i sestra mu "frajla" Katica Milić, pravnik i diplomata Jefta i otac mu Nikola Ranković iz Bukovca, Bata S. Dragutinović iz Zemuna, Ilija Dimitrijević-Roša, trgovac Paja Petrović, trgovac Harasti, porodice Derdić i Svinjarević, Mata Hang, Zoran Žikić, Paja Kolarević, Dušan Miljušević, Luka Jelašić, frajle Torer, Žika Nikolić-Horvatov, Jova Jolda, učiteljica Sojka Cvrkina, neke od porodica Apatović, Božić-Karapandža, Čobanić i mnogi drugi sitniji i krupniji vinogradari i vinari koji su cenili dobar, tj. savršen rad bačvarske struke. Moj otac je radio i za fruškogorske manastire, naročito za Veliku Remetu i Grgeteg. Igumani ta dva manastira bili su tada G. Venijamin i G. Georgije. Neka mi vinogradari i vinari koji su bili mušterije moga oca, a nisam ih spomenula ne zamere, jer imam 83 godine."

